

Referat № 6

Hissi idrak və onun prinsipləri

İnsanın ətraf aləmdə düzgün oriyentasiya götürməsi gerçəkliyin şüurda yenidən hasil edilməsini, cisim və hadisələrin beyində adekvat inikasını tələb edir. İdrak nəzəriyyəsi - idrakın mənşəyi və mahiyyəti, biliyin strukturu və inkişaf qanunları, onun əsası və meyarı, idrakın pillələri və əsas formaları, elmi tədqiqatın prinsipləri, metod və üsulları haqqında bütöv bir fəlsəfi təlimdir. İdrak nəzəriyyəsi üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biri praktika problemidir.

İdrakın həqiqi əsası kimi praktikanın həlledici rolunu ilk dəfə K.Marks açmışdır. Praktika insanların təbiət və cəmiyyəti dəyişdirməyə yönəldilən maddi, hissi – predmetli, məqsədyönlü fəaliyyətidir. Praktikanın məzmununu təbii və sosial obyektlərin dərk edilməsi, mənimsənilməsi və dəyişdirilməsi təşkil edir. Beləliklə, idrak gerçəkliyin inikasıdır. İdrak şeylərin mahiyyətinə aqlın nüfuz et-məsidir. İdrak ziddiyyətlərin meydana gəlməsi və həll olunması vasitəsilə davam edir və fəal, yaradıcı xarakter daşıyır. O, Obyektiv aləmin qanunauyğunluqlarını aşkara çıxararaq, onun islah olunması, dəyişdirilməsi yollarını göstərir, təbiət və cəmiyyətin dərk edilmiş qüvvələri insanın xidmətinə verilir.

İdraka münasibətdə praktika üçqat rol oynayır.

Əvvəla, praktika idrakın mənbəyi, əsası və hərəkətverici qüvvəsi olub, ona faktik materiallar verir. İkincisi, praktika biliyin tətbiq üsulu olub, bu mənada idrakın məqsədidir. Praktika sanki biliyin gücünü nümayiş etdirən sınaq meydanıdır. Üçüncüsü, praktika idrakın nəticələrinin, bu prosesdə qazanılmış biliklərin həqiqiliyinin meyarı, ölçüsüdür. Yeni dövrdə qarışmış fəlsəfi sistemlərin əksəriyyəti idrakda iki əsas mərhələni ayırır: hissi və məntiqi idrak.

Hiss və zəka insan idrakının əsas formasıdır. Hissi idrak rasional idrakdan əvvəl gəlir. İdrak prosesinin başlanğıc mərhələsi hissi idrakdır. Hissi idrak xarici aləmin cisim və hadisələrinin insan beynində konkret insan inikasından ibarət psixi prosesdir. İnsan bələd olmadığı bir şeyi öyrənmək qərarına gəldikdə hə şeydən əvvəl ona diqqətlə baxır, lazım gələrsə əllə toxunur, dadına, rənginə baxır v.s. Əşyaların canlı seyri idrak yolunda başlanğıc mərhələ birinci addımdır. Hiss üzvləri bir növ elə qapılardır ki, bunların vasitəsi ilə xarici aləm insan şüuruna daxil olur. Duyğu insan idrakın və ümumiyyətlə insan şüurunun ən sadə elementidir.

İdrak prosesinin ilkin, başlanğıc mərhələsi hissi idrakdır. Hissi idrak xarici aləmin cisim və hadisələrinin insan beynində bilavasitə, konkret inikasından ibarət psixi prosesdir. Hissi idrakın iki başlıca əlaməti vardır: